

H. MIHALSKI:

STRATEGIJA I TAKTIKA TERITORIJALNE ODBRANE

Prevodom knjige „Strategija i taktika teritorijalne odbrane”, poljskog autora H. Mihalskog, naša prevodilačka literatura (i ne samo ona) dobila je značajno delo ove vrste i bar donekle popunila skroman fond knjiga u kojima se raspravlja o problemima teritorijalne odbrane. U knjizi su izneti aktuelni zadaci i organizacija teritorijalne odbrane u Poljskoj, a dati su i opširniji podaci o ovoj problematici u više zemalja. Mihalski je uspeo da posebno istakne značaj dobro organizovane teritorijalne odbrane, koja je u savremenim uslovima postala ozbiljan faktor odvratanja od agresije. Autor je bio svestan ozbiljnosti posla kojeg se prihvatio i zato sam u predgovoru podvlači da knjizi nije cilj da pruži rešenja, već da ukaže čitaocu na široku skalu problema iza linije fronta, i ističe da je domet ovoga rada svakako ograničen.

No, kada se pažljivo prouči ova obimna knjiga, naročito neki delovi (I, IV, VIII i XI glava) vidi se da je autor napravio dobar posao i napisao knjigu koja je vredna pažnje.

Kada je reč o našim čitaocima treba ipak ukazati na neke bitne momente koji se moraju imati u vidu kako bi se iz ove knjige koristilo, pre svega, ono što i u našim uslovima može imati korisnu primenu, a toga, svakako, nije malo. Polazne osnove autora pri razradi svih problema teritorijalne odbrane imale su uticaj na njegove zaključke. Naime, naš čitalac mora da ima u vidu da je H. Mihalski polazio od blokoveke orijentacije, odnosno položaja i uloge Poljske u Varšavskom savezu gde je ona „most” na jednom od važnih strategijskih pravaca između snaga Varšavskog ugovora i onih NATO-pakta; zatim, društveno-političkog sistema organizacije, veličine, mesta i uloge poljskih oružanih snaga, itd. Raketno-nuklearni rat i sve reperkusije koje on nameće organizaciji teritorijalne odbrane je, takođe, polazna osnova autora. Sem toga, Mihalski mesto i ulogu teritorijalne odbrane shvata kao oblik zaštite „kojom se obezbeđuje uspešno delovanje strategijskih raketnih jedinica, operativne vojske i privrednog potencijala zemlje zajedno sa stanovništvom”.

H. Mihalski smatra da se postizanje potpune borbene spremnosti i sposobnosti socijalističkih zemalja da se odupru agresoru, mora oslanjati na politički i vojni savez socijalističkih zemalja, pa da i strategija teritorijalne odbrane mora da proizilazi iz „strategije zajedničke

odbrane socijalističkog lagersa". Toj, dakle, strategiji treba prilagoditi nacionalne strategije u takvom stepenu „da bi se osigurala realizacija ciljeva koje je odredilo rukovodstvo Varšavskog pakta". Ipak, autor je našao za potrebno (bez posebnog komentara) da podvuče „da — u odnosu na socijalistički tabor — nema opravdanja skepticizmu u pogledu mogućnosti odbrane od super moćnih sredstava za masovno uništavanje.

Za potpunije razumevanje stavova H. Mihalskog treba ukazati na činjenicu da u svojim razmatranjima polazi od podele teritorije na tzv. spoljni i unutrašnji front. Pri toj podeli drži se teorijskih postavki B. Hohe,¹ koji je, polazeći od iskustava II svetskog rata, učinio pomenutu podelu i dao tumačenja pojmova: spoljni i unutrašnji front, pozadina i teritorijalna odbrana zemlje.

Spoljni front je zona u kojoj oružane snage zaraćenih strana izvode borbena dejstva.

Unutrašnji front je deo ili cela teritorija u pozadini gde se razvijaju borbena dejstva.

Pozadina obuhvata sve što se nalazi iza zone spoljnog fronta. Prostor nije glavni elemenat pozadine, već pod tim pojmom treba podrazumevati ljudski, moralno-politički, ekonomski, tehnički i naučni potencijal zemlje.

Teritorijalna odbrana obuhvata sve akcije protiv neprijatelja koji se pojavio u pozadini, njegovih sredstava vazdušnog napada, zatim zaštitu stanovništva, obezbeđenje industrije, sistema komunikacija, itd.

U raketno-nuklearnoj epohi sudbina rata neće se rešavati samo na spoljnom frontu. Naime, iza zone spoljnog fronta ne pojavljuje se pozadina u klasičnom smislu, jer i ona postaje poprište ratnih dejstava. Znači, čitava pozadina se pretvara u zonu fronta i, za razliku od spoljnog, stvara unutrašnji front.

Odbrana zemlje, koja predstavlja lanac čvrsto povezanih političkih, ekonomskih i vojnih faktora, izražava se u dejstvima na spoljnom i unutrašnjem frontu. Borba na spoljnom frontu vodi operativna armija, a odbranu teritorije obezbeđuje posebno organizovan i pripremljen sistem TO.

U prošlosti, kada su oružane snage vodile borbu na frontu, one su istovremeno branile i celu teritoriju zemlje i bile štit koji je sprečavao neprijatelju prodor u dubinu teritorije. Danas, međutim, operativna armija, boreći se na spoljnom frontu, brani teritoriju, ali ne može da spreči neprijatelja da avijacijom, raketama, desantima, itd. dejstvuje po čitavoj teritoriji. Ona može samo do izvesne mere da umanjí efekat dejstva tih sredstava neutralisanjem aerodroma, rampi za lansiranje raketa, itd. Otuda, ističe autor, proizilazi potreba da, pored operativne armije, mora postojati i drugi vid oružanih snaga — sposoban da brani teritoriju. Prema tome, oružane snage dele se na operativne i jedinice TO koje ulaze u sastav celokupnog sistema TO zemlje.

¹ Vidi B. Hoha: *Teritorijalna odbrana zemlje*, izdanje VIZ 1968. god. Ova knjiga zajedno sa delom H. Mihalskog predstavlja celinu i potpuniji pogled Poljske na probleme teritorijalne odbrane.

Prema tome, savremeni sistem TO je nastao iz neophodnosti suprotstavljanja dejstvu oružja za masovno uništavanje, avijacije, desanata, itd. i može služiti samo tom cilju i zadacima. „Nepravilno bi bilo davati sistemu teritorijalne odbrane druge zadatke” — smatra H. Mihalski.

U ovoj knjizi TO zemlje shvaćena je kao sistem snaga i sredstava u koji ulaze protivvazдушna, kopnena i civilna odbrana. „Savremena teritorijalna odbrana zemlje predstavlja kombinaciju vojne i civilne gotovosti, tehničkih i privrednih mera, dopunjenih snagom društvenog poretka, fizičkim i psihičkim naporima celog stanovništva za potrebe odbrane zemlje”.

To znači da sistem TO obuhvata vojnu komponentu (borbena dejstva), aktivnost državne uprave i funkcionalno korištenje svih materijalnih i drugih izvora zemlje. On se deli na:

a) vojnu odbranu koju ostvaruju jedinice PVO i teritorijalne vojne jedinice,

b) civilnu odbranu koja se ostvaruje snagama specijalnih odreda i službi civilnog i poluvojnog karaktera.

H. Mihalski odgovara i na pitanje: šta je TO u opštem sistemu oružane borbe? Definicija nekih autora da TO zemlje predstavlja vid oružanih snaga može se podvrći kritici. Pojam „odbrana” ne može biti istorodan sa pojmom „oružane snage”. Mihalski smatra da odbrambena dejstva u vlastitoj pozadini predstavljaju vid zaštite u strategijskim razmerama, čiji je cilj, pored teritorijalne odbrane, zaštita dejstava operativnih jedinica. TO, naime, ne izvršava zadatke uništavanja neprijateljevih operativnih grupacija, zauzimanja objekata, niti nametanja svoje volje neprijatelju. Ona dejstvuje za račun oružanih snaga i spolnog fronta, čineći zajedno sa njima napadno-odbrambeni sistem zemlje, i predstavlja ujedno štit koji brani zemlju od udara iz vazduha i svih oblika infiltracija, desanata, i ostalih dejstava usmerenih na pozadinu zemlje.

Pojmovi „teritorijalna odbrana zemlje”, „teritorijalna vojska”, ili „jedinice teritorijalne odbrane zemlje” nisu istovetni — pa ih autor detaljnije obrazlaže.

Teritorijalna odbrana zemlje je sistem ratnih dejstava iza spoljnog fronta, tj. u pozadini zemlje. Ona je vid zaštite strategijskih razmera u okviru koga se mogu izvoditi operacije i borbena dejstva, kao i akcije civilnog karaktera. Prema tome, zadatke teritorijalne odbrane zemlje (TOZ) mogu izvršavati jedinice PVO, teritorijalne vojske, organizacije civilne odbrane i poluvojne organizacije.

Teritorijalnu vojsku čine specijalno organizovane, pripremljene i obučene jedinice (brigade, pukovi i bataljoni), predviđene za „dejstva na kopnenom prostranstvu teritorije”.

Jedinice TO je širi pojam i obuhvata jedinice PVO i teritorijalnu vojsku.

Strategija teritorijalne odbrane zemlje je veština korištenja vojnih snaga unutrašnje odbrane za ciljeve koje su odredile politika i globalna strategija.

Polazeći od zadatka, H. Mihalski je podelio oružane snage Poljske na:

operativne jedinice, namenjene da se suprotstave kopneno-vazdušno-pomorskim snagama neprijatelja i — ako se ukaže potreba — „da ostvare kontrolu nad njegovom teritorijom i stanovništvom”; to su tradicionalne jedinice koje se sastoje od raznih rodova oružja povezanih u aktivne sastave, „koji dejstvuju u okvirima objedinjenih oružanih snaga Varšavskog pakta, sposobne da trenutno preduzmu operacije za odbranu državnih granica socijalističkog tabora na spoljnom frontu borbe”;

jedinice protivvazdušne odbrane zemlje, stalno spremne za uspešnu zaštitu vazdušnog prostora u jedinstvenom sistemu protivvazdušne odbrane socijalističkih zemalja; one predstavljaju samostalan vid oružanih snaga koji neposredno sadejstvuje sa jedinicama TO i zajedno sa njima izvršavaju zadatke TO;

jedinice teritorijalne kopnene odbrane, čiji je zadatak da otklanjaju posledice nuklearnog napada, uništavaju desante i diverzantske grupe, stvaraju povoljne uslove za uredno snabdevanje operativnih jedinica, obezbeđuju im slobodu manevra, zaštitu pozadinskih objekata, centara veze, saobraćaja, itd. Za razliku od jedinica protivvazdušne odbrane, zadatke izvršavaju na kopnu, pa su i zbog toga dobile takav naziv.

U osnovne zadatke TO spadaju takođe odbrana stanovništva i zaštita materijalnih dobara. Zbog toga je, pored snaga koje imaju borbeni karakter, potrebno imati civilnu odbranu, kao još jedan sastavni deo opšteg odbrambenog sistema zemlje. Cilj te organizacije je da osigura neposrednu zaštitu stanovništva (pasivnom odbranom) od napada iz vazduha, a „i učešće u mnogim nevojnim akcijama u okviru unutrašnje odbrane”. Na taj način sistem TO zemlje sadrži dva osnovna elementa: prvi se sastoji u pripremanju određenih vojnih jedinica, a drugi sadrži odbrambene pripreme naroda.

Prema tome, odbrambene snage Poljske po Mihalskom su:

- a) udarne snage: operativna vojska,
- b) snage zaštite: jedinice protivvazdušne, teritorijalne i civilne odbrane.

Svaka od komponenti oružanih snaga zauzima svoje mesto i ima stratejsku ulogu u okviru ciljeva odbrane zemlje „i odbrambenih planova koalicije”. Naime, ove dve glavne komponente odbrane uzajamno se dopunjavaju kao „mač i štit”. Teritorijalne snage (štita) slamaju napad agresora, a udarne snage (mača), odnosno operativna vojska, zadaju mu snažne udarce.

Sistem teritorijalne kopnene odbrane. Ovom sistemu posvećeno je posebno poglavlje u knjizi. Desantno-diverzantski „front iza fronta” postaće područje operacija samostalnog značaja — smatra Mihalski, što zahteva da se TO znatno proširi stvaranjem pokretljivih, dobro organizovanih i obučanih jedinica za borbu na kopnu protiv desantata i diverzanata na celoj teritoriji. Naime, ukoliko takve jedinice ne bi postojale, operativnim snagama na frontu bila bi otežana dejstva i sloboda manevra zbog presečenih komunikacija, linija snabdevanja,

oštećenja važnih saobraćajnih i drugih objekata, itd. Sem toga, upotreba operativnih jedinica za dejstva u pozadini bila bi neracionalna i neekonomična.

Na tako širokoj osnovi mogu se odupreti agresoru samo mnogobrojne jedinice TO, racionalno raspoređene po čitavoj teritoriji, jer odmah mogu da stupe u borbu. Jedinice teritorijalne kopnene odbrane, koje se nalaze u svim rejonima zemlje, neprijatelj neće moći da parališe nikakvim udarima. One će uvek biti u stanju da odbiju napade na sve objekte u pozadini.

Opšte zadatke snaga teritorijalne kopnene odbrane autor je podelio na četiri veće grupe:

a) organizaciju odbrane na kopnu (zaštitu i odbranu komunikacija, linija veze i drugih vojnih i ekonomskih objekata);

b) učešće u akcijama civilne odbrane radi otklanjanja posledica udara raketno-nuklearnog oružja, kao i sprečavanje paralisanja osnovnih funkcija pozadine zemlje;

c) sadejstvo sa operativnim jedinicama, ako se ratna dejstva prenesu na vlastitu teritoriju;

d) eventualno povećavanje operativnih jedinica u svojstvu stratejskih rezervi.

Organizacija i formacija tih jedinica determinisane su strategijskim koncepcijama odbrambenog sistema koalicije, oblicima i načinom neprijateljevog dejstva, karakterom i obimom zadataka i administrativno-političkom podelom države. Nisu bez značaja ni orografske karakteristike zemljišta, stepen industrijalizacije, gustina naseljenosti, itd.

Pošto su neke od tih jedinica neposredno vezane za određene rejone i objekte koje brane, dok druge moraju da svoje zadatke izvršavaju manevrom, autor ih je podelio na manevarske jedinice i stacionirane jedinice.

a) Manevarske jedinice mogu imati širu namenu i pokrivati šire administrativno-političko područje, a mogu biti vezane za određeni region, tj. za lokalne organe vlasti. S obzirom na neposredne zadatke, podeljene su na manevarske jedinice opšte namene i jedinice lokalne, teritorijalne namene.

Zadaci manevarskih jedinica opšte namene mogu se svesti na borbu sa većim vazдушnim i pomorskim desantima, diverzantskim grupama, itd.; zaštitu komunikacija i objekata od stratejskog značaja za zemlju i koaliciju; pružanje pomoći u otklanjanju posledica napada oružja za masovno razaranja. „Poželjno bi bilo da one, ukoliko neprijatelj zauzme deo ili celu zemlju, postanu okosnica partizanskog pokreta”.

Prema tome, te jedinice su u punom smislu reči „operativne snage”. U njihov sastav mogu da uđu i motorizovane združene jedinice (brigade), opremljene oklopnim transporterima i lakim tenkovima. Može se pokazati potreba da one imaju i helikoptere, što će im povećati manevarsku sposobnost, a mogu da formiraju i druge samostalne (manje) jedinice raznih specijalnosti. Te snage mogu organizacijski da budu objedinjene u korpusu, s tim što se brigade razmeštaju u najvažnije regione. Brigada može da izvršava samostalne taktičko-operativne zadatke, da organizuje odbranu nekog većeg rejona, da razbija desante većeg značaja, itd. Taktika ovih brigada u operativnom smislu je defanzivna, a u taktičkom

ofanzivna. Borbena dejstva su uglavnom izvidanje, udar, gonjenje i likvidiranje neprijatelja. Neke brigadne jedinice mogu se specijalizovati za uništavanje centara pete kolone, suzbijanje infiltracija i aktivnosti psihološkog karaktera, za specijalna izviđanja, itd.

Drugi deo manevarskih snaga (u koncepciji koju autor razmatra) su jedinice užih teritorijalnih celina. To su najčešće opštevojni ili inženjersko-tehnički pukovi ili bataljoni koji su neposredno potčinjeni vojvodskim² ili sreskim vojnim komandama. To su „oružane snage vojvodstva ili sreza“, spremne da brane svoju teritoriju i izvršavaju zadatke koje im postave vojvodske ili sreske vlasti preko izvršnih organa — teritorijalnih vojnih štabova. Ove jedinice, kao i njihovi teritorijalni vojni štabovi, sačinjavaju elastičan, decentralizovan vojni sistem, podsezan za rešavanje odbrambenih zadataka na određenom administrativnom području. „Na taj način odbrambene mogućnosti vojvodstva mogle bi se uporediti sa odbrambenim mogućnostima kakve minijaturne države“ — konstatuje H. Mihalski.

Kao osnovni zadaci ovih jedinica najčešće se navode: učešće u otklanjanju posledica napada nuklearnim i drugim oružjima za masovno uništavanje; odbrana i zaštita objekata (određenih komunikacijskih linija, važnih privrednih objekata, centara veze, energetskih postrojenja, centrala, itd.) na području vojvodstva ili sreza; učešće u evakuaciji stanovništva; odbrana od desanata i specijalnih snaga protivnika; sadejstvo sa drugim snagama, naročito sa milicijom i službom bezbednosti u održavanju reda na svom terenu, itd.

Sistem popune i obuka ovih jedinica treba da omoguće što efikasnije izvršavanje zadataka. Vojnici iz neposredne okoline su jezgro jedinica, jer dobro poznaju svoj kraj, stanovništvo i njegove tradicije, politički i privredni život; osim toga, u neposrednom su kontaktu sa poluvojnim organizacijama, itd. Posebna pažnja posvećuje se izboru komandnog kadra u ovim jedinicama. Vodi se računa da to budu sposobni ljudi,iskusni, inicijativni, inventivni, dobri organizatori, dobre fizičke i psihičke kondicije, poznavaoči društvene i privredne problematike svog kraja. Starešine, takođe, moraju imati odgovarajuću vojnu i tehničku spremu.

b) Stacionirane jedinice neposredno štite i brane objekte, posedajući položaje oko njih, zatim patroliraju, itd. Odbranom stacionirane jedinice treba da obezbede, osim neposredne odbrane objekata, i vreme do pristizanja manevarskih snaga. Ako neprijatelj zauzme deo teritorije, „jedinice pasivne odbrane treba, takođe, da se pretvore u jezgra partizanskog pokreta“.

U svojoj knjizi Mihalski nastoji da odgovori na pitanje kojim snagama dati prioritet — operativnim ili teritorijalnim?

Pojedine zemlje u Evropi imaju različite koncepcije o veličini, strukturi i zadacima jedinica TO, što je posledica istorijskog razvoja, sadašnje politike, finansijskih mogućnosti pojedinih država, itd. Disproporcija na štetu snaga TO i postavljanje isključivog težišta na operativne jedinice može dovesti do teških posledica prilikom odbrane zemlje. U programu nacionalne bezbednosti, snage TO treba posmatrati

² Vojvodstvo u administrativnoj podeli Poljske predstavlja region (pokrajinu) koji obuhvata više srezova; u našem smislu to bi bio okrug.

kao ravnopravnog partnera u odnosu na operativne, pa čak — „ne ustručavajmo se to reći — i pojačavati ih na račun ovih drugih. Možda bi se upravo smanjivanjem broja divizija kopnene vojske mogla naći sredstva za pojačavanje snaga jedinica i organizacija teritorijalne odbrane, odnosno za povećavanje njihove operativne gotovosti” — zaključuje H. Mihalski.

Civilna odbrana. Civilnoj odbrani u sistemu TOZ autor je posvetio poglavlje koje zaslužuje posebnu pažnju naših kadrova. On smatra da se strategiji ratnih dejstava na širokoj osnovi priključila i strategija civilne odbrane, „shvaćena kao teorija i praksa pripremanja i održavanja za vreme rata vitalnosti pozadine, obezbeđivanja egzistencije stanovništva, zaštite državnog aparata, osiguravanja privrednih objekata, transporta, komunalnih ustanova, itd.”.

Civilna odbrana, po mišljenju autora, ne može biti izdvojena od ostalih delova TO ni u funkcionalnom ni u organizacionom pogledu. Ona je, u suštini, neposredno povezana s pojmom unutrašnjeg fronta, a u znatnom stepenu uslovljava i opstanak i delovanje svih drugih elemenata odbrane zemlje. U rešavanju složenih i teških zadataka civilne odbrane, inicijativu državnih organa treba da dopunjavaju lična inicijativa i sredstva svih stanovnika, što će omogućiti potpunu spremnost društva za odbranu.

Na osnovu autorovih izlaganja mogu se uočiti dva osnovna vida organizacije civilne odbrane:

sveopšta samoodbrana koju ostvaruju sve radne zajednice, državne ustanove, objekti, rejon, gradovi, sela i zaseoci;

delatnost pokretnih odreda kojima raspolažu viša rukovodstva. Oni nisu vezani za objekte već za šire administrativno-geografske regione. Deluju po principu intervencije u pružanju pomoći onim rejonima koji, zbog nastale teške situacije, nisu u stanju da sami otklone posledice rušenja i razaranja.

Neposredno učešće stanovništva u sistemu civilne samoodbrane ogleda se u organizovanju lokalnih odreda za samoodbranu, koji obuhvataju grupe ljudi zaduženih za zaštitu određenih objekata. Drugi vid učešća sastoji se u individualnom pripremanju svakog građanina za dužnost u ratu.

Zadaci lokalnih odreda za samoodbranu su svestrani i složeni. Da pomenemo samo neke:

pripremanje privrednih preduzeća, ustanova, sela, gradova, itd. za odbranu od nuklearnog i drugog napada, kao i od diverzija; ovi zadaci obuhvataju izgradnju skloništa, zaštitu objekata, inventara, maskiranje, pripremanje planova evakuacije, itd.;

obaveštavanje i uzbunjivanje stanovništva;

evakuisanje preduzeća i stanovništva;

likvidiranje posledica napada iz vazduha (spasavanje ljudi i dobara, gašenje požara, pružanje sanitetske pomoći, pružanje pomoći u hrani, itd.);

organizovanje i održavanje javnog poretka i reda.

Ovi odredi civilne samoodbrane mogu biti različitog sastava, sa više specijalizovanih službi (za izviđanje, javljanje, vezu, spasavanje tehnike, degazaciju i dekontaminaciju, protivpožarnu službu, itd.).

Efikasnost civilne odbrane zavisice od pripreme stanovništva i mere individualne samoodbrane. Ova činjenica ukazuje na neophodnost načela „svako se u prvom redu brani sam“. Međutim, individualni napori moraju biti deo planskog delovanja cele zajednice. Zbog toga se moraju preduzimati mere za obuku stanovništva, koje obuhvataju ne samo teorijska načela već i praktičnu obuku, kako bi se stanovništvo spremilo u pružanju prve pomoći i drugih, raznovrsnih mera zaštite.

Pošto uništavanja mogu biti veoma velika, autor smatra da moraju da postoje i snage za intervencije van mesta stanovanja, odnosno pokretne snage koje predstavljaju važan oblik civilne odbrane. To su najčešće jaki odredi formirani po teritorijalnom principu (autor navodi primer Velike Britanije, gde postoji korpus civilne odbrane koji se sastoji od gradskih odreda).

Ove jedinice imaju specijalizovane odrede za pružanje medicinske i protivpožarne pomoći, zatim za transport, raščišćavanje, snabdevanje, pomoć nastradalom stanovništvu, itd.

Autor smatra da u nekim slučajevima i operativne jedinice moraju učestvovati u poslovima civilne zaštite, što je, uostalom, pokazalo i iskustvo iz drugog svetskog rata, kao i iz teških elementarnih nepogoda.

Priprema teritorije je oblast kojoj autor posvećuje odgovarajuću pažnju. Naime, među prve mere koje se moraju prostudirati da bi se na osnovu toga donele odluke, i to mnogo pre početka oružanog sukoba, pored pripremanja oružanih snaga, spada i priprema teritorije. U te mere autor, pre svega, ubraja:

tehničku pripremu teritorije (izgradnju važnijih skloništa, ojačavanje industrijskih objekata, mere za dekoncentraciju gradova, itd.; pripremanje privrede za proizvodnju i snabdevanje u ratu, stvaranje rezervi, itd.;

fortifikacijsko uređenje zemljišta (izradu i ojačavanje objekata, mere zaprečavanja, maskiranje, itd.);

psihološku pripremu stanovništva za borbu i život u uslovima razornih udara po pozadini zemlje, itd.

O svakom od ostalih zadataka u pripremi zemlje za odbranu, autor daje šira objašnjenja i tumačenja koja zaslužuju posebnu pažnju naših čitalaca. Reč je o privrednoj mobilizaciji za rat, stvaranju materijalnih rezervi, sanitetskim i psihološkim pripremanjima naroda, naučnom istraživanju, obuci, evakuaciji, itd.

I pored toga što je autor istakao da knjiga ima informativni karakter, ipak se stiče utisak da je imao većih ambicija, naročito u pogledu traženja sopstvenih rešenja za Poljsku. Ti napori su posebno interesantni i ukazuju na činjenicu da je autor uspeo da inventivno obradi celokupnu ovu materiju. Međutim, kad je reč o podacima o teritorijalnoj odbrani drugih zemalja, moramo ukazati na činjenicu da su ti podaci veoma korisni, ali su u nekim zemljama već prevaziđeni, jer datiraju od pre više godina — a teritorijalna odbrana je organizam koji se brzo razvija gotovo u svim zemljama. Zbog toga smatram da je na početku ove korisne i interesantne knjige trebalo dati opširniji predgovor.

Pukovnik
Mihajlo VUČINIĆ